

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
20 Novembre st. v.
2 Decembre st. n.

Ese in fie-care dumineca.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 47.

ANUL XIX.
1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$,
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

Aș vré sê plâng...

Aș vré sê plâng un plâns amarnic,
Cu-adânc suspin năbuzitor;
Cu-râni — ceréscă rouă
Cu-fîcșu-mi arđetor.

Aș vré sê plâng, dar nu pot
De-și în pieptu-mi clocotesc
Ale dureri, turbate valuri
Ce viétau în inima-mi.

Blastém paternic cad' asup
Ca focul iadului nestins,
Tu ce-ai sădit în al meu suflet
Dureri și chinuri fără piin!

1881.

M. Pompiliu.

O poetă pe tron.

(Incheiere)

Acum din frageda copilărie, când se află pe malurile Rinului, Carmen Sylva și-a ales Legenda de favorită a sa; această eră fermecătoare Legendă germană, ce are niște ochi mari albaștri, și își oglindează chipul în undele mătăsoase ale Rinului. Predilecțiunea această a urzită pe poetă și în țera depărtată de pe malul Dunării. Ea însuși în prefata colecțiunii de „Poesii românesce” numește Legendă de „amica sa iubită”, care n'a părăsit-o nici în strămetate. Aici însă Legendă are bucle negre, ochi bruni, și poartă un costum frumos oriental:

Și din Carpați ea sacă în sbor
Spre Dunăre, spre faleză mare,
Purtând în piept un colimez dor
Și în ochi-lăcrăm de înstare.
Dar și-a păstrat veșnic pă-fum
În fundul inimii curate,
Când, alină și acum,
Durerile nemângăiate.

Aceste legende cu ochi negri ale României ni le povestesc regina în „Poveștile Peșului” — Din regalul poetei Carmen Sylva. „Pelesmärchen, aus Carmen Sylva's Königreich”, acesta este titlul autograf al operei.

Pe unde stânci în nori urcate
Cu vechi păduri sunt coronate,
Și riul sprinten cu reci valuri
Spre vale fuge dintre deluri,
Și prin livezi, zimbînd la sôre,
Cresc mii de flori mirositoare:
Ca raiu de sôre luminat,
Acolo este-al meu regal.

Pe unde, doina când răsună,
Grea jale 'n suflet ți-s-adună,
Pe unde 'n ochi privind, zăresci
Nespusul farmec din povești,
Și dragostei flacăra vie
Că se aprinde în viație,
În valuri de parfum scaldat:
Acolo este-al meu regal.

Aceste legende ni le povestesc chiar Peșul:
„Din Buceciul, care, vechiu de bătrân ce este, a vădut
așa de multe, încât nici nu-i vine sê se mire de nimic,
se avântă clocotind un pârîu de munte atât de selbatic
și de năvalnic, încât par că în resfățarea lui ar voi sê
cutreere lumea tótă. E un voinic minunat Peșul, cu pâr-
ul creș și cu adânci ochi albaștri, și e atât de voios
și de tare, fiind că s'a născut în adâncimile unui munte
uriaș. Se dice că vine dintr'un loc năpraznic, care-i as-
cuns în fundul pământului și în care șed ținele apelor.
Și decă stai mai mult lângă Peșul, așa de mult, ca de
stătut ce stai, sê uiți lumea, auzi cu totul deslușit cân-
tările ținelor. Chiar se ivesce din când în când câte o
țină, care plutind pe o frunză mare și lată de-a lungul
Peșului la vale, alunecă din tréptă în tréptă peste
cascadele apei și privesce cu ochi voioși la lume. Dar
nu pôte sê o vedă, de cât acela, care s'a născut
pe la tócă și nu a avut nici odată vr'un cuget
rêu în sufletul lui. Ele netezesc cu degetele lor gin-
gașe pletele creșe ale lui Peșul, și vorbesc pe șop-
tite cu densusul despre légănul lor cel ascuns în
tainilele muntelui, apoi el le pune în față oglinzi miti-
tele, ca sê-și vedă chipurile trandafirii. Er șoptele lor
sunt tainice, ca și când ș-ar furișă prin frunziș adierea
unui vânt domol. Apoi — Peșul nici odată nu obo-
sesce, atât de mare i este puterea și de grabită călê-
toria. Darnic din fire, își reînnoiesc mereu valurile spu-
megate și nu se intrébă cât a dat și cât i mai rămâne.
Scie prê bine, că jos în adâncime e lacul mare care
nu sécă nici odată, câtă vreme Buceciul nu se va fi
prêbușit și marea nu va fi acoperit Carpații”.

Poeta a ședut timp îndelungat pe malul Peșului,
ascultând poveștile lui; și în aceste povești ni se pre-
sintă poesia vechiului codru din Carpați și a stâncelor
sale uriașe. Astfel cea dintîiu „Vêrul cu dor” respiră

ușa palidei și tăcutei suferinți; chiar dênșii o chemaseră la mēsa lor*. Tot asemenea sânt desemnate și portretele celorlalte persoane, și mărgelile acțiunii alegorice sânt înșirate într'un mod foarte ingenios. Ici co-lea, ca în „Medusă” și în „Nemilostivul” (Der Unerbittliche) găsim tablouri grandioase, ce par a fi zugrăvite de imaginația unui Dante; în altele ca „Eremitul” (Der Einsiedler) novela (legenda) intră din nou în cadrul alegoriei. Întręga serie de legende este o creațiune proprie, care nu ne permite să o aședăm definitiv în nici una dintre rubricile estetice și ale literaturii; dar ale cărei drepturi la viață sânt cuprinse în generala originalitate a poetei.

Dacă acest spirit genial se imbracă în costumul narațiunii poetice al imnului, și al legendei, precum am vădut până aici, el lapedă însă din când în când acest costum, și din incovela adâncei sale meditațiuni face să scape schintei de sine strălucitoare. Acesta se întemplă în „Les pensées d'une reine” (Paris, Calman Levy 1882). Acesta colecțiune de idei și cugetări fulgerătoare a scos'o la lumină Louis Ulbach, și-a provēdut-o și cu introducere, în care o asemēnă cu „Esquisses morales et politiques” ale comtesei d'Agoult. Ulbach a clasificat sentințele în deosebite rubrici. Cu tot dreptul ȃce el, că acesta colecțiune se pōte pune alătura cu cele mai renunite colecțiuni de „maxime”; el laudă mai ales „originalitatea cutezătoare” a ideilor. Ceea ce dă reflecșiunilor reginei un caracter propriu și mișcător, este silința ei neobosită de a esplică nefericirea și suferințele și de a innălță regalitatea.

În 15 rubrici deosebite găsim aici o mulțime de cugetări pline de adevēr, exprimate când în mod figurat după obiceiul lui Jean Paul, când în fulgerătoare antithese franțuzesci. Aceste „Pensées d'une reine” completează imaginea cugetătoare și poetei de pe tron.

Noi nu punem mare preț pe produsele lirei academiane, atât de perfecte în privința formei, dar atât de sărace în idei; ne plac însă mult operele create de Carmen Sylva, care, pe tot ce dēnsa produce, pune timbrul unei cugetări adânci și plin de spirit. Portretul ei literar nu este terminat încă; ea lucrează necontentit pe câmpul literaturii, și munca ei are să producă încă multe fructe frumoșe*.

*

Până aici articolul din „Unsere Zeit” (Eine Dichterin auf dem Throne). Autorul acestui articol, precum vedem, departe de a fi căutat numai să lingușescă, ne-a dat asupra scrierilor produse de Carmen Sylva o analiză critică din cele mai serioșe. Noi, Români, din parte-ne nu putem decât să ne bucurăm, vădend astfel apreteiate de pressa europēnă creațiunile poetei de pe tronul României.

Urăm deci din tot sufletul — și sântem siguri că nu este nici un român care să nu se alătura la acesta urare — urăm Ilustrei Poete, ca cerul s'o invrednicescă de-a putē produce încă multe opere ca cele de până acum, și de-a putē fi încă mulți ani înainte aceea ce este de presinte: podōba tronului și mândria nēmului românesc!

București, sept. 1883.

Petru Dulfu.

V i é ț a .

răesci... și ce e viața decât un vis... de jale,
Séu un torent melodic, de armonii ceresci?
Te-ai deșteptat dintr'ēnsa?... a plângerilor vale
Te va primi... Lut fost-ai... vei fi... s-acuma ești.

Dan Dry.

Stefan Rareș.

— Dramă istorică în 4 acte și 10 tablouri. —

(Urmare.)

Actul III.

TABLOUL VI.

(Loc public. Ducerea armenilor. Popor.)

SCENA I.

VRANCEA și ALBU.

VRANCEA: Multe am mai vădut, vere; avurăm dile să vedem și acesta. Un Domn care vrē să creștinească lumea întręgă.

ALBU: Poște domnesci, fârtate.

VRANCEA: Fie; că-s ciudate poște.

ALBU: Cel puțin dacă ar eși vr'o ispravă din tōte acestea.

VRANCEA: Ți-ai găsit. Muncă zedarnică. Se boteză pelea, dar, să vedem, sufletul se pōte boteză? Veđi aci e pricina. Nu lasă pe ómeni în ceea ce au apucat ei să cređă, cum le va plăcē și Dumneđeu le-o plăti după cređința lor séu mai nimerit după faptele lor. Fiind că, să veđi, e lucru cam greu. Uite, pe mine să me silēscă cineva să me lapēd de legea strămoșescă, m'aș impotrivi grozav. De tēmă pōte că m'aș supune, dar inima mea ar ȃce mereu „ba”. Așă e firea omului: își iubesc obiceiurile.

ALBU: Ba đeu nu ȃci bine. Ecă eu să vēd cuțitul colē la gât și n'aș lapēdă legea nōstră, ca să me fac popistaș, armēn, ovreu ori turc. Măria Sa se vede că nu tine socotēlă de acesta.

VRANCEA: Adică vorbim între noi. Al dracului vodă mai eși și asta. Urit soiu de rumân.

ALBU: Urit de tot. Feciorii lui Petru Rareș au umplut Moldova de ispravă.

VRANCEA: Și veđi cum se 'ntemplă ca fiii unui Domn mare să fie totdeuna rei și fricoși. Scii cum eră tată-seu.

ALBU: Crescuți anapoda. De unde sciu ei prețul unui tron, când se nasc inir'ēnsul?! Dar să-l ia cu jertfe și indreznelă, veđi asta o face numai un voinic; dar el, Stefan vodă, a suferit vr'odată? I-a lăsat frate-seu moștenirea ce și el o primise dela tată-seu, acel vestit Petru Rareș, Dumneđeu să-l erte! Acela colindase pe la Varșova, Țărigrad și Beciu. Acela sciea mult și indreznia și mai mult. Dar bietul Stefan vodă ce scie?!

ALBU: Scie și el ceva, -- să nu ne auđă cineva, -- scie să se facă tovarăș cu mai mulți boeri în casnicie. Hei! ce ȃci?

VRANCEA: Asta, da. Apoi pentru trei jucării are și Măria Sa mai multă poftă, și 'n fie-care ȃi trebuie să vedem câte una. Séu taie câte-un cap séu boteză câte un necredincios séu — povestea vorbii — sădesce câte o odrēzlă domnescă în vr'o casă boerescă.

ALBU: O să se jōce, mi-se pare, până ș-o frânge gâtul intr'o ȃi.

VRANCEA: Hehe! hac ai ȃce. Până odată merge tigva la apă.

ALBU: Și mare poftă am să vēd cum să sfērșesc și asta.

VRANCEA: Povestea vorbii: schimbarea domnilor, bucuria nebunilor. Dar să mai pōte ȃce și altfel: schimbarea domnilor celor nebuni — bucuria Moldovii.

ALBU: Se pōte ȃce și una și alta, după 'mpregiurări.

SCENA II.

Cei de sus, ION.

VRANCEA : He, nepoțe, de mult nu te-am vădut.

ION : Cam de mult, unchiule.

VRANCEA : Te-ai dat afund, de nu te mai găsesce nimene.

ION : Nu m'am dus nicăiri din Suceva.

VRANCEA : Ce veste?

ION : Veste bună.

VRANCEA : Veste bună! Că dór n'o fi inviat Stefan cel mare.

ION : Mai lesne vęd viii pe cei morți, decât morții pe cei vii. Dēcă nu inviěză acela care pōte face bine Moldovii : dar pōte muri acela care-i face reu și tot este un căștig.

ALBU : Ce vrei să ȃci? Nu cumva se aude de vr'o nouă schimbare de domn?

ION : Chiar acēsta.

VRANCEA : Nu-ți spuneam, fārtate Albule, că până la un loc merg tōte?! Și cum scii, de unde ai auzit? Őre se lasă de bună voie de domnie ca frate-seu, ori va face-o silit?

ION : Cam așa ceva.

VRANCEA : Și cine sūnt aceia cari au indreznēla ca sē-l derēme?

ION : Noi toți, tōtă Suceva, Moldova dela o margine până la alta. Numai sē voim!

ALBU : Hih! lesne din gură!

VRANCEA : Dar boerii ce ȃci? Ei o voesc?

ION : Negreșit. Ascultați sē ve spun! După cum vedeți, Moldova n'o mai pōte duce mult cu acest tiran. Nelegiuirile și desfrānările lui a speriat lumea și a māniat pe Dumneȃeu. Boerii, cari vęd primejdia cătră care el tēresce țēra, s'au hotārit a-l perde.

ALBU : Sē le ajute Dumneȃeu!

ION : S'au și intēles vr'o 10—15 dintre cei moșii de frunte și lucrēză fără preget. Numerul ȃr crescē. Pentru că de voi nu me feresc, sciu ce fel de ōmeni sūn-teți, ei intimpină acum numai doue greutăți: intēiu sē atragă in parte-le cel puțin vr'un spātar de ai lui vodă, și al doile sē fie ajutați de popor la vreme de nevoie.

VRANCEA : Eu me 'nsarcin cu acēsta. Pun in picōre tōtă Suceva.

ION : De aceea și eu am cătat sē ve intēlesc.

ALBU : Ai deshamat la loc nimerit.

ION : Cu ajutorul lui Dumneȃeu, intr'o ȃi, mult in doue, vom isprăvi.

VRANCEA : Așă de curēnd?

ION : Da. Și ca sē te incredințez, vino cu mine, unchiule, ca sē-ți dau o insārcinare. Dta, cumetre Albu, cată sē pregātesci lumea. Cu bună pază insē! Scii cum se lucrēză in asemenea vremuri. Dēcă se găsesc mulți cari iubesc țēra, dar se mai găsesc printre ei sbiri și vinȃtori. Cred că vei sci sē-i alegi. Celor mai siguri spune-le lucrul pe deplin, ēr celorlalți ȃi-le că se vorbesce, ca s'o afle și ei.

ALBU : Gāndiam, că sciu eu mai multe; dar vęd, fētul meu, că m'ai intrecut. Așă voi face, căci povața-ți este intēleptēcă.

ION : Sē ne intēlnim sānētoși! (Vrancea și Ion es in diferite părți. Intră Mitrea.)

SCENA III.

ALBU și MITREA.

MITREA : Scii una, märe?

ALBU : Ce?

MITREA : Costin Trotușan in temniță și peste curēnd pōte in lumea cealaltă.

ALBU : Taci! Costin Trotușan?

MITREA : Uite așă. Fōrte reu imi pare de acel boer; este om cum se cade.

ALBU : Și mie. Că dór il cunosc. Eram bun prieten cu reposatul tată-seu, fie-i țērina ușōră!

MITREA : Maica precista numai sē-i vfe intru ajutor!

ALBU : Stefan vodă are poftă ca sē-l omōre; nu-mai sē vedem cine va cădē cel dintēiu in grōpă?

MITREA : Ce stai de vorbești?

ALBU : Ascultă tu ce-ți spun eu! Voi fi sciind și eu ceva.

MITREA : Sē dea Dumneȃeu; dar nu-mi vine a crede.

ALBU : Nu o creȃi? Stefan vodă e ca și dus pe copeă. Mai eti Sandu, Oncea și... fōrte nimerit, haid sē ve spun. (Es. Cortina cade.)

TABLOUL VII.

(O cameră la Joldea.)

SCENA I.

JOLDEA singur.

Acum Rocsandra este a mea și eu sūnt al fericii. Aceea ce doriaam de multă vreme, s'a implinit. Nu mai am nimic de dorit. Trăiēcă Stefan vodă! (Moțoc intră.) Dracu mai aduce și pe Moțoc acesta!

SCENA II.

JOLDEA și MOȚOC.

MOȚOC : Bună ȃiua, spātare!

JOLDEA : Bun venit, postelnice!

MOȚOC : Ce nădejde?

JOLDEA : Oh! Moțoc! Este neinduplecat.

MOȚOC : O scieam acēsta. Me așteptam. Cunoșceam firea lui Stefan vodă. Atunci ce este de făcut? Invēta-me!

JOLDEA : Pe la... ~~pe la... pe la... pe la...~~

MOȚOC : Cu tōte acestea trebuie sē-l scāpām.

JOLDEA : Aș voi-o și eu.

MOȚOC : Spātare, grele timpuri am ajuns.

JOLDEA : Vęd și eu că este așă.

MOȚOC : Și ce va fi greșit acēsta țēra naintea lui Dumneȃeu, că se face atāt de aspru pilduită?! Mai avēvom noi Domni mari? Mai fi-va vr'odată Moldova strălucită, falnică?

JOLDEA : Puțină nădejde după calea ce a apucat.

MOȚOC : Creȃi că putem cāntă aleluia strănepoților lui Dragoș?

JOLDEA : Mai bine aș voi sē mi se sdrobēcă limba, decât sē ȃci „da”.

MOȚOC : O! Joldea, Joldea! de și in timpuri ticăloșe, dar vęd că ai suflet mare și-mi place sē te numesc vrednic fiu al Moldovii. Dar...

JOLDEA : Dar... Ori cum ar fi, noi trebuie sē luām vremurile așă după cum sūnt.

MOȚOC : Nu așă, spātare; ci sē 'ndreptām vremile, numai atunci vom fi mari, numai atunci urmașii noștrii vor sci ce am fost și își vor aduce aminte de noi.

JOLDEA : Fōrte bine, dar ce poți face?

MOȚOC : Sē nu dormim. Somnul aduce nepāsare, nepāsarea aduce timpire, și cānd timpirea domnesce, atunci numai prin mișcare se mai deosebesc ōmenii de aceste petre peste care călcām.

JOLDEA : Moțoc! sūnt legat de māni și de picōre.

MOȚOC : Ce ȃci cānd veȃi că s'a innālțat injosirea pe tronul lui Stefan cel mare, a lui Bogdan, a lui Petru Rareș? Nu veȃi cāt de nesocotită este Moldova astāȃi? Mică și incungiuarată de vrājmași din tōte părțile, ea ar trebui sē aibă un voivod de ispravă și vitēz; un domn care sē pue peptul la hotare și sē iubēcă pe poporul seu. Dar unde se pomenesc tōte acestea? Unde se mai arată de acei Domni falnici d'odiniōră?

Intēlnirea.

O! Moldovo, Moldovo, in amari trude ai cădu! Aleşi pe înteu fiu al lui Petru Rareş şi te înşelăşi; aleşei pe al doile şi amăgirea fu şi mai mare. Feciiori de Domn şi ai unui Domn mare, dar ei te umiliră. De ce nu se mai ridică şi aşi un om din nimic, dar care singur se se facă mare, singur se ia corona Moldovii şi s'o pue pe capul seu; se te facă fericită, se-ţi dea vechea mândrie şi se imprăştie spaima nu in Sucéva, ci la Crim şi la Stambul? Unde este acel om, ca se-mi plec fruntea mea piciorului lui, se-i dau sufletul şi braţele mele? M'aş da lui rob pentru vecie... Şi când me gândesc, câtă însemnătate are un tron! Când me gândesc ce va se dăci a fi voivod Moldovii, a avé sub stăpânire o ţeră, a fi părinte al unui popor, popor cum este cel moldovean; a sci că peste o mie de ani numele se va păstră trecând din tată 'n fiu seu va remăné săpat pe petre seu in numiri de aşedeminte, seu se citéză in cronici invecchite. O! câtă mărire, câtă mărire! Ce câmp deschis pentru fapte nemuritoare! Spune, spătare, gânditu-te-ai vr'odată la tôte acestea?

JOLDEA: Gânditu-m'am câte odată.

MOȚOC: Câte odată numai? Tot te-ai gândit dar... Ce preţuesci mai mult: mărirea seu fericirea?

JOLDEA: Au acelaş preţ; cu tôte că nu se asemănă una cu alta, căci gădesc într'una ceea ce lipsesc celeilalte. Este atât mai bine, când sânt amândoué unite, de şi forte rar se pot uní... Cât pentru mine, asta-dată ţin la fericire şi ea imi este asigurată.

MOȚOC: Aşa se fie... Dar... (Istrate intră.)

SCENA III.

MOȚOC, JOLDEA, ISTRATE.

MOȚOC: Êtă şi Istrate!

ISTRATE: Êtă-me şi eu! Bine că ve găsi pe amândoi. Dar despre ce vorbiati?

JOLDEA: Vorbiam...

MOȚOC: Vorbiam despre Domnul Moldovii.

ISTRATE: Atunci graiţi nainte, căci voi se ve ascult şi eu.

MOȚOC: Spuneam aci între noi, că Moldovii i-ar trebui un altfel de Domn.

ISTRATE: Dcă spuneai acesta, apoi ve pot spune şi eu la ce am venit aici.

MOȚOC: Spune, Istrate, şi te vom ascultă.

ISTRATE: Mai mulţi boeri, peste vr'o doué-şeci la numer s'au unit ca se restorne pe Stefan vodă. Sânt şi eu din numerul lor. Eşti şi dta, Moţoc.

JOLDEA: Ce rostesci? Resturnare!

ISTRATE: Da. Căderea tiranului ruşinos. Şi se ve mai spun éraš, că boerii s'au înţeles între ei ca se alégă Domn pe spătarul Joldea, care este moldovean vrednic.

MOȚOC: Ce mai dăci acum, spătare?

JOLDEA: Ce vesti sânt acestea, cumetre Istrate?

ISTRATE: Cele mai adevărate şi cele mai hotărâte, spătare.

(Va urmă.)

N. V. Scurtescu.

Studii limbistice.

— O sută de etimologii revindicate. —

(Urmare.)

Dl Cihac: Dict. etym. daco-romane, éléments slaves etc. pag. 549 spune, cumcă „bidiviu“ ar însemnă: un cal de rasă arabă — aceea ce nu pôte fi adevărat, căci precum mai sus vëdurăm, cuvântul „bidiviu“ însemnă: un cal nesdravén, demoniac, miraculos, cu puteri pranaturali şi dres (gefëit germ.) in contra ar-

Cihac in esplicatiunea sa, cumcă „bidiviu“ este un cal de rasă arabă, derivéză etimologia cuvântului dela turcescul „bedevi“, „bedevy“, pl. „bedair“, care însemnă: beduin, nomad, locutoriu de deşert; deci „bedevi at“ turc., ar însemnă: un cal de pustie de rasă arabă; dl Cihac combinéză şi pe polac. „badawija“, „bedew“ şi „bedevija“: cal de alergat; pe croat. sêrb. „bedevija“: épă arabă. Dar acesta etimologie a dlui Cihac nu pôte fi adevărată, pentru că stă in contra nu numai înţelesul logic al cuvântului, ci şi istoria şi caracterul calului bidiviu.

Noi deducem etimologia cuvântului a) dela „badius“: *equus velociter curens*, din latinitatea evului de mijloc după Diefenbach: Glossarium latino-germanicum mediae et infimae aetatis, Francofurti a/M. 1858 pag. 65. In Du Cange: Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisiis 1840—50 tom. I pag. 536 sub „bagus“ esplicând pe „badius“ se dăce: Badius est equus, quem antiqui dicebant „vadium“. a vado, quia fortis vadit inter caetera animalia. Din acest „badius“ al latinităţii evului de mijloc se desvôltă uşor „badivus“ şi „badius“. Din „equus badius“, „equus badivus“ şi „equus badivus“, se produce apoi prin asimilarea „a“ (din „ba“) in „i“: cal bidiviu; b) din „fadus“, „fadivus“, „fadivus“, pentru că, precum mai sus vëdurăm „equi fadi“ (zauberpferde germ.) s'au numit in latinitatea evului de mijloc atare cai nesdraveni seu demoniaci; din „equus fadus“, „equus fadivus“ şi „equus fadivus“ apoi prin trecerea lui „f“ in „b“ şi asimilarea lui „a“ in „i“ s'au putut formă uşor „cal bidiviu“. Este de cređut, cumcă şi „badius“ s'a format din „fadus-fadius“. Acesta etimologie e indegetată nu numai prin înţelesul logic al cuvântului „bidiviu“, precum mai sus vëdurăm, ci şi prin istoricul şi caracterul calilor bidiviu.

90) *Beli, belire*. Cuvântul „beli“ însemnă după graul hăstare şi după dictionariile române, in concept principal: a) a luă, seu a trage pelea de pe o vită, fêră selbatecă etc.; pellem detrahere, excoiriare lat. ôter la peau, écorcher fr.; haut abziehen, schinden germ., d. e. a belî un cal, un bou, un berbece, un urs etc.; b) a luă scôrta de pe un arbore, plantă; excorticare lat.; écorcer fr.; abrinden (nu: abschälen) germ., d. e. a belî un teiu, o salcă, un prun etc. Traducerea in limba germănă cu „abschälen“ in loc de „abrinden“, nu este corectă şi a dat ansă la confusiuni de concepte; astfel traduce dl Miklosich: Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, Vindobonae 1862—65 pag. 53 sub „beli“: albus lat., cuvântul „beli“ numai cu: putamen detraho lat., care va se qică: a desghiogă, desghiociă; abschälen germ.; dar acesta semnificaţiune dată cuvântului „beli“ este cu totul falsă.

Dl Miklosich: Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, Vindobonae 1862—65 p. 53 dă cuvântului „beli“ înţelesul fals, eschisiv de: putamen detraho lat., care însemnă: a desghiogă, desghiociă; abschälen germ., şi apoi derivéză cuvântul dela paleoslovenicul „beli“: albus lat., „beliti“: albare lat. Dar acesta etimologie a dlui Miklosich e cu totul necorectă, fiind că între „beli“ românesc, care însemnă: a trage pelea de pe o animală, şi între paleoslov. „beliti“ care însemnă: a albi, chiar după cea mai asardă imaginaţiune şi metaferă, nu există nici o comunicaţiune de înţeles logic. Dl Miklosich, locul citat, derivéză dela una şi aceeaşi rădăcină şi cuvântul românesc „bălan“: flavus lat., blond germ., măcar că între „bălan“ şi „beli“ nu există nici o comunitate de înţeles logic.

Dl Cihac: Dict. etym. daco-romane, éléments slaves etc. pag. 6 sub cuvântul „bălan“: blond, combinéză şi pe „beli“: pellem detrahere, împreună cu pe „bili“: albi, nalbi, făcându-le pe tustrele de una şi aceeaşi rădăcină, apoi urmând lui Miklosich derivéză şi el cu-

văntul ,beli^c dela paleoslov. ,belū^c : albus lat. și ,beliti^c : albare lat., combinând mai de parte și pe boem. ,bily^c : albus lat., ,belan^c : fard blanc (albele) fr., weisse schminke germ., pe bulg. ,beli^c și neoslov. ,beliti^c : blanchir, peler, ecaler fr.; weissigen, abrinden, häuten, schälen germ. Dar această etimologie a dlui Cihac încă este de lăpădat din motivele spuse mai înainte față cu etimologia dlui Miklosich, și pentru că limba bulgară și neoslovenă a împrumutat dela Daco-Români cuvântul ,belf^c și ,beliti^c cu semnificațiunea de : pellem detrahere, excorticare lat.; afară de această limba bulgară și neoslovenică nu pot arăta rădăcina dela ,beli^c și ,beliti^c cu semnificațiunea din urmă.

Dicționarul de Buda din 1825 și Dicționarul Academiei române de Laurian și Massim, deduc etimologia cuvântului ,beli^c : pellem detrahere, excorticare lat. dela ,pele^c : pellis lat.; peau fr.; haut germ., dar afară de această presupunere, ambele dicționare nu știu explica consecințele unei atari etimologii. Dicționarul Academiei române pune cuvântul ,beli^c între cuvintele străine din glossariu, combinând la una și aceeași rădăcină cu ,bălan^c : blond, și pe ,bilī^c : albi, nălbii, măcar că între tustrele nu există nici legătură logică, chiar nici metaferă, din care cauză totă splicarea acestui dicționar (de trei colone tipariu) nu valorează nimic.

Înainte de toate trebuie să cercetăm, dacă în limbele romane și în dialectele lor, se află din cuvântul ,pele^c : pellis lat., format vre-un verb ,pelar^c seu ,pelir^c cu semnificațiunea de : pellem detrahere, excorticare lat. : ôter la peau, écorcer fr. : die haut abziehen, abrinden germ., căci numai prin această împrejurare se poate decide etimologia. Am văzut într-o adverbială din dialectele Italiei septentrionale, a nume în Monti : Vocabolario dei dialetti della città e diocesi di Como, Milano 1845 pag. 178 stă verbul ,pelā^c cu înțelesul : scorticare, scorticciare ital., schinden, abrinden germ., producând Monti următoarele exemple : ,pelā on bo^c : scorticare un bue (a beli un bou); ,pelā on pom^c : scorticare una mela (a beli un măr); ,pelā ona rogol^c : scorticare una rovere (a beli un gorun). Monti demustă cu provocare pe cronică piacentină, cumcă încă la 1400 a fost cuvântul ,pelā^c usuat. Tot în Monti opul citat vine înainte încă un verb ,pelā^c, care însemnă : pelar ital.; abhaaren germ., și care este urdit din : pilus (păr) lat. Asemene aflăm și în limba spaniolă ,pelar^c : lacher le poil, écorcer fr.; abhaaren, abschälen germ.; va să dică cuvântul spaniol încă are amândouă semnificațiunile dialectelor italienești dela Como. În limba franceză ,peler^c încă însemnă : abhaaren, abhäuten germ., va să dică și în limba franceză se află cuvântul cu amândouă semnificațiunile derivate dela ,për^c (pilus) și dela ,pele^c (pellis). În Banfi : Vocabolario milanese-ital. Milano 1852 încă aflăm verbul ,pelā^c cu amândouă semnificațiunile derivate dela ,pele^c (pellis) și ,për^c (pilus). În Couzinié : Dictionnaire romano-castraise, Castres 1850 pag. 388 vine înainte ,pelar^c : ôter la peau, l'écorce fr., va să dică cuvântul vine înainte cu înțelesul dialectelor dela Como : cu amândouă semnificațiunile de : pellem detrahere, excorticare lat.; abhäuten, abrinden germ. Tot asemene și în Hubert : Dictionnaire wallon-français, Liege 1857 pag. 201 stă ,pelē^c pentru : ôter la peau, l'écorce fr. În Goudelin : Las obros, Toulouso 1713 adecă în vocabolariul dela capătul opului despre limba toulousană pag. 365 stă ,pel^c pentru : peau, ecorce d'arbre fr., adecă pentru : pele de animal și scôrțiă de arbore.

Deci este documentat, cumcă verbul ,beli^c este format din ,pele^c : pellis lat. prin convertarea lui ,p^c în ,b^c pentru mai bună sunare, calificând după firea limbei verbul de a patra conjugățiune, de ôrece drept

asimilare vocala subțire ,e^c din rădăcină, cere eră vocală subțire pe ,i^c lângă sine. La această etimologie ne constringe nerevocaver semnificațiunea bifurcală de : ,pellem detrahere^c și de : ,excorticare^c lat.; ,abhäuten și ,abrinden^c germ., a cuvântului asemene în limba română și în limbele romane dela apus, precum și în dialectele acestora. Diez : Grammatik der romanischen Sprachen, Bonn 1858 tom. II pag. 125 etc. demustă cumcă formarea neafinitivului variază în limbele romane și nu este constrins de ori-cari reguli absolute, de aci apoi putem să ne esplicăm, cum vine de limba italiană și dialectele ei au format din ,pelle^c : pellis lat. verbul ,pelā^c (pelare) de prima conjugățiune, limba franceză ,peler^c de a doua conjugățiune, eră limba română ,peli^c adecă ,beli^c de a patra conjugățiune. Trecerea lui ,p^c în ,b^c măcar că nu este regulativă, totuși este evidentă în verbul ,beli^c judecând de după semnificațiunea logică a cuvântului în limba română asemene cu celelalte limbi romane și dialectele acestora. Lachmann mărturisesc : cumcă toate regulile unei limbi se basază pe spiritul legiuitoriu seu rătăcitoriu al limbei, la care totă rătăcirea pôte deveni eră lege, și concede de nou o altă rătăcire. Estmod ș'au frământat mințile filologilor români și neromâni întru derivarea cuvântului ,apucă^c derivându-l, anume Dicționarul de Buda din 1825 dela ,occupare^c, cărui a urmat și dl Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments latins p. 14 derivând cuvântul asișderea dela ,occupare^c, eră dl Burla ,Convorbiri literare^c 1880—1881 p. 276 deduce cuvântul dela ,aucupare^c, cărui a urmat și dl Miklosich : Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialecte, Wien 1882 vocalismus III pag. 1, măcar că cuvântul se ardește evident din ,abboccare^c ital., ,ahocar^c span. prin trecerea lui ,b^c în ,p^c precum vom demustă cu altă ocaziune.

91) *Ciocârlie, Ciocârlan.* Cuvântul ,ciocârlie^c însemnă : alauda lat.; alouette fr.; lerche germ., Ciocârlan^c este argumentativ.

Dl Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments slaves etc. pag. 54 derivăză cuvântul ,ciocârlie^c dela croat. ,skerlac^c, ,șeverljuga^c, ,caverljuga^c : alouette fr., lerche germ.; dela neoslov. ,skerjanec^c, ,skerlec^c, ,skerlica^c; boem. ,skrivan^c, polac. ,skowronek^c, rusesc. ,zavoronokū^c, paleoslov. ,skovranicū^c : alauda lat.; ,skovorici^c : sturnus; boem. ,cvrcala^c : grive rouge fr.; rothdrossel germ. Dl Miklosich : Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum. Vindobonae 1862—65 pag. 846 sub ,skovranicū^c : alauda lat. încă pomenesc de aceste etimologii produse de dl Cihac, dar n'a cutezat să deriveze cuvântul românesc ,ciocârlie^c dela acele rădăcini slave, a bună sēmă pentru că a observat, că materialul cuvântului, după regulile fonetice și morfologice nu concede o astfel de derivațiune (la unele cuvinte slave citate stă chiar și înțelesul logic în contra.)

Cuvântul ,ciocârlie^c este evident o onomatopee imitătoare de cântecul paserei respective, și s'a putut dinamice omogen desvoltă în mai multe limbi, fără a fi împrumutat una dela alta. Dar și ca onomatopee stă cuvântul ,ciocârlie^c mai aprôpe de ,circuri^c (quaglia) al dialectului sardinian (Porru : Nou dictionariu sardu-ital. pag. 179) și de ,ciurlena^c (calandra) a dialectului romagnol (Morri : Vocabolario romagnolo-ital. p. 202). ,Ciurlena^c dialectului romagnol, încă este o evidentă onomatopee, și din ,ciurlena^c prin forma ,ciurlena^c, ,ciocurlena^c ușor s'a putut desvoltă ,ciocârlēn^c seu ,ciocârlan^c daco-român. Dl Cihac toate onomatopeele le derivăză din elemente străine, și nu documentăză nici mediul străin morfologic seu fonologic prin care ar fi trecut cuvintele respective.

(Va urmă.)

Simeon Manguica.

Amintiri de călătorie.

VI.

(De prin Pitești.)

Intr'acestea ajunseseam la ținta călătoriei noastre. Oprimăm la fabrica de bere. O grădină poetic așezată pe o costă. Nu mai eră nimeni. Scena din fund deșertă de decoruri, cu portantele goale, avea aspectul hidos al unui schelet rânjind. Nu-mi place berea, această fiere nemțescă. Prietenii mei înghițiră câte o halbă și ne reluărăm cursa nocturnă, dar acum pe jos. Tăiarăm șoseua și urcarăm pe dibuite delul crângos și rapide din față, pe a cărui culme ajunserăm cu mânele sfâșiate și abia suflând. Aci, pe platou, pajiștea nflorită, răspândind valuri de miresme mbătătoare, ne imbiă să ne lungim jos, dar umedela rouci ne indemnă să mergem nainte. Luând direcțiunea orașului, sosiam la locul bileului, care-i in apropierea cimitirului intins și mut: Culmea sgomotului lângă culmea liniscea. D'aci ochii cuprind o frumoasă priveliște. Orașul, cu stradele-i făcute, cu casele-i albe, cu turlele-i de biserici schinteind la rațele lunii, se ntindea la picioarele noastre. Dincolo, la pôlele lui, Riul-Dómnei își mestecă undele argintate cu ale Argeșului; mai departe, șoseua națională, și in fund, un șir de deluri verzi podgoriile dela Valea-Popii. Coborim in oraș pentru grădinele scldite pe cste. Trecui pe la locuințele de țicai ale celor doi prieteni cari me n-ouiau, unde-mi făcură n-țina muzică, și după ce căutarăm să surprindem câteva mistere pe la ferestrele și pe sub balconele cător-va înamose, tocmat târziu după miezul nopți, me ntorsei la gasdă.

Cu tôte acestea, a doua zi me sculai de dimineță. Ne-având de lucru, întreprinsei o recunoșcere a localității. Luai drumul la vale și printr'un șir de case sărăcăciose ajunsei in marginea Argeșului, tocmai unde Riul-Dómnei s'aruncă n brațele lui. Peisagiul eră frumos, și pentru că luasem cu mine blocul de desemn, îl schițai cu răpediciune. Primul plan, Argeșul; in față, Riul-Dómnei străbătut de un lung pod de lemn, care legă șoseua ascunsă in stânga intr'un zăvoiu de anini uriași, mărginită in drepta de un crâng de răchite d'asupra cărui se naltă cstele inverdite ale podgoriilor.

Sfirșind, revenii in stradă, urmând in susul ei spre centrul orașului așezat pe un plan mai innalt. Piteșcii se imparte firesce in doue: orașul de sus, al aristocrației, ca să dic așa, și orașul de jos, al burghesiei. Biserica Mavrodol, una din cele mai frumoșe, mi-atrase atențiunea. Afară d'asta, ea și-a făcut un renume de tristă amintire cu ocasiunea alegerilor din 1875, cari au avut loc aci, in localul școlei ce se află in ograda bisericeii. Sânt cunoscute luptele inviersunate dintre cele doi taberi politice ce-și dispută puterea la noi: Conservatori și Liberali, din vremea ce precede venirea acestora la cârma țerii. Atunci când libera espresiune a cetățenilor eră înăbușită de cetele de bătăuși séu de baionetele armatelor, alegătorii liberali și-au apêrat scump creșul lor și mai multî din ei au plătît cu viața chiar, triumful convicțiunilor lor oștile guvernului timpului. Un bătrân pe care-l găsi in curtea bisericeii, mi-arêtă locul unde se nmormentase cadavrele celor cari căduseră in această luptă; martiri obscuri al căror sânge va remăné ca o pêtă neștersă pe numele celor ce i-au causat vêrsarea.

Schițai frontispiciul larg, turnurile greoie, împrejmuirea de zid a acestei bisericeii, care, construită la marginea platoului, domină la rêsărit orașul de jos ce se ntinde până n prundul Argeșului, cu tötă priveliștea din partea-aceea. Căldura țilelor de cuptor me goni spre casă unde, tot gândind la chipul in care mi-aș întrebuintă mai bine timpul, spre a-mi omori uritul, adormii.

*

Me deșteptai spre séră. Eșind, imi rêtăcii câteva pașii prin praful stradelor din vecinătate. Aci casele sânt rare, căci mai tete au curți și grădini întinse. Cele mai multe sânt albite cu var; ici colo numai apare câte o zidire intr'un stil mai deosebit, cu pârții vopsiți. Etă ici una cu ferestrele și persienele verzi întredeschise spre a lăsă să pêtundă in casă mirosul florilor din grădinița ce eră in fața peristilului, și a lăsă să sboreafară accentele fermecătore ale unei voci argintine pe cari le nsoția suspinele ce niște degete măiestre, luncând pe fildesul clavierului, le smulgea córdelor rêsunătore. Musica totdeuna a avut puterea de-a me opri in drum. Ascultai: eră serenada lui Schubert, acest cântec atât de vechiu, dar totdeuna nou pentru inimele iubitoare. Acesta mi-aduse aminte că intr'o séră, rêtăcind pe ilitele Bucurescilor, aușisem acelaș cântec și fusesem adânc impresionat. In vremea-aceea aveam obiceiul, destul de absurd pentru vécul nostru de positivism (sic), d'a incredință poesiei tôte tainele și impresiunile mele. Astfel vârsurile pe cari le consânșisem acestei mișcări sufletesci ce simșisem atunci, acum imi reveniră n oând ascultând serenada lui Schubert:

Cântecul se dulcea ta căutare
In curtea pașii mei
Și inima și sugeră
Că printr'un farinac mi-a răpît.

Pe cer plutiau lună și stele,
Și somn și visuri pe pământ,
Er tôte gândurile mele
Cu vocea ta plutiau pe vânt.

Și mult am stat, copilă, n cale
S'ascult, adânc și viu mișcat,
Cel cântec plin de dor și jale,
Pe care Schubert l'a ngânat.

S'ascult, răpît, suspinul cela
Ce-i smuls cu foc din peptul lui,
Așă cum tristă filomela
Ascultă plânsul crângului.

D'atunci adânc in a mea minte
Acest suspin s'a ntipărit,
Eșind din inima-ți ferbinte
Că dintr'un piept adânc rânit.

Și-mi place mult pe ori și cine
Șoptindu-mi-l cu drag s'ascult...
Căci tot ca Șubert, tot ca tine,
Că voi, și eu ađi sufer mult!

Dar tôte-au un sfirșit și cântecele de dor se sfirșesc ma curând de cât ori-ce. Serenada incetă, persienile se rădicară și un cap de ânger pe umeri de femeie, cu n ar fi exclamat Niculén, apărû. O întârziată rađă a ôrelui in apus, cădend p'acesta vedenie albă ca o feie, auriiă capotu-i alb a cărui ușurință lăsă să se ghicescă tötă incântarea formelor peptului ei. Nu putui s'o adm: mai mult de ôre-ce, observând pôte străine-tatea figerei mele, se retrase. Se vede că eră in luna de mier... Dar atât mai bine! căci de și am câte-o dată un temperament de artist și fantasii de poet, totuși, c' d' călătorese, nu-mi place să-mi las inima pe

drum. Așă dar încă o schinteie asvêrlită în noianul amintirii și: Înainte! Plecai.

Rătăcii totă sêra fără nici un rost. Eră vineri, și nefastă și non plus ultra plicticôsă în provincie. Nici musică la grădină, nici lume. M'aș fi dus sê casc la teatru în societatea celorlalți spectatori, nici asta! Eră și de post și rugăciune și pare că se puseseră toți pe poăcielă în sac și în cenușă.

A doua și, la amiédă, luam drumul Rîmnicului. În sfîrșit imi venise rëndul sê me urc și eu în căruța poștei!

A. C. Șor.

Serisori din Bucovina.

Cernăuți 24 novembre.

(Serata cu dans a Societății „Armonia“, reprezentațiunea teatrală română de diletanți, adunarea Societății academice „Junimea“, căi ferate laterale construite de români.)

Luni la 12 novembre Societatea „Armonia“ a arangiat în localitățile ei din otelul „Moldaviei“ o serată cu dans. Mai multe dame viniră în costumuri naționale, ceea ce învioșă într-un mult aspectul societății adunate române. Damele din clasele cele mai înalte escelau prin absența lor; e fôrte de regretat, că domniilor nu se înduplecă a participa la rădicarea vieții sociale române. Ne aducem aminte, că pe timpurile Hurmuzacheștilor vedeam în fiesce-care an adunată totă societatea română împreună cu aristocrația noastră la serbarea maialului din păduricea Horecia. Damele înalte se întreceau de a luă sub patronajul lor festivitățile acestea. Colonele „Familiei“ din anii 1869, 1870 și 1871 an descris cu o deosebită acuratetă sêrbările acestea a tinerilor gimnastiști români din Cernăuți. De ce acum atâta ignorare? În zilele de astăzi ele cercetăză numai reprezentațiunile teatralului diletant român, pe când pe de altă parte nu întrelasă a cercetă în plene balurile junilor ampoați germâni. La balurile românesci ele se urcă în loge, ca sê aibă o bună perspectivă asupra societății românesci, pe când la cele germâne logele rămân deșerte, căci damele înalte jôcă cu tinerii. Asta-i incuragiarea tinerimei noastre? Mult gresesc ele, că nu spriginesc ce e al lor.

În astă sêră se jucă și „Romana“. Tocmai după trei ore d. m. n. începură ôșpeții de a se îndepărta, esprimându-și toți unanim dorința, de a putê participa cât mai curênd la a două serată cu dans.

*

La 16 nov. se continuă reprezentațiunile teatrale. Se jucară piesele: „Creditorii“, comedie de V. Alecsandri și după cererea generală „Nița Pascalița“. Publicul eră fôrte numeros; locurile dintêie erau ocupate de nobilimea română. Diletanții se ținură bine, și când ei și-ceau ceva la inima și plăcerea publicului, publicul eră în aplause frenetice.

*

La 20 novembre societatea academică română „Junimea“ ținu adunarea sa generală de constituire. Președinte se alese dl George Popovici stud. jur., vice-președinte dl Tudor cav. de Flondor stud. jur., și econom dl Victor Olinescu, stud. filos.

Membrii acestei societăți, ținênd cont de progresul general, au pus puterile lor nu numai în serviciul societății lor, ci și în serviciul națiunii în sens mai larg, participând și la întreprinderile celorlalte societăți cu egale aspirațiuni. Lățindu-se astfel terenul lor de activitate, au dêrêmat părțile separătorii și s'au făcut pași siguri pentru surparea și stîrpirea esclusivismului interior, care sînt simptomele de môrte sêu amortire a

unui popor. Registrăm aci cu plăcere faptul, că „Junimea“ e unica societate română, care rădicându-se peste nivelul clerical, a primit în sinul ei pe doi ovari, ai căror patriotism și simpatie cătră națiunea română eră tuturor Românilor cunoscut. Prin asta s'a deschis un drum nou, de a putê strivi elementele streine și primejdiose esistenței românesci, asimilându-le corpului național. E drept, că și formele esteriore, prin care se manifestă convingerea interioară și alegerea mijloacelor pentru realizarea ideii, trebuie sê producă ore-și care divergență de opiniuni, a căror contrapunere mêsurată este lămuritoare și salutară pentru ori și care societate, cari însă prin esagerare provocând un antagonism patimaș și făcênd loc individualității aluitate prin egoism ambițios, devin periculoase pentru interesul general.

Societatea a dat în anul espirat arguminte despre o apropiere îmbucurătoare de maturitate, ce de mulți s'a neconsiderat, dară acestia considerau numai forma. Progresul acestei societăți constă în supunerea de bună voie a individualității sub ideea fundamentală a societății și ea eră unită strins în tôte întreprinderile. Acest fapt trebuie sê-l atribuim numai deșteptății întregii societăți române din Bucovina, apoi progresului, culturai și impregiurărilor, sub care trăim. Atât membrii societății, cât și publicul român onoră cu o rară încredere și spriginire întreprinderile comitetului societății acesteia. Se manifestau și aici o ciocnire naturală a intereselor, dară lucrul e firesc: mișcarea generală fiind odată pornită, splendoră esteriore ademenind, tinerul răpit fiind la început de dorul inimei de a lucră din respuțeri, lucră și mai târziu începe a reflectă despre pozițiunea ce i se cuvine și despre legăturile ce-l string. Timpul va nivela terenul definitiv, asemenând fie-căruia drepturile și datorințele sale.

Societatea „Junimea“ arangia anul trecut serbarea domnirii de 600 de ani a glorioșilor Habsburgi, la care serbare asistă întreg publicul român din Cernăuți. Dl I. Sbiera ținu între aplausele adunațiilor o orație asupra înriuririi cea binefăcătoare a dinastiei habsburgiene asupra Românilor. Prê S. S. mitropolitul Bucovinei oferi societății în palatul residențial un local pentru cabinetul de lectură, înlesnind astfel Junimenilor perfecțiunea pe terenul literar și înfrățirea mai intimă prin conveniri mai adese. Dl cav. de Buchenthal eternisă memoria „Junimii“ prin compoziția „Horei Junimii“. Dl Titu Maiorescu onoră împreună cu dl baron Hurmuzachi cabinetul de lectură al „Junimei“, interesându-se mai de aproape de mersul și activitatea literară a societății, incurgiând pe membrii la lucru neobosit pe terenul literar. Domnia-sa aduse cu sine pentru biblioteca societății publicațiunile Academiei Române, și donă cu ocaziuneă balului 40 de franci. Dl George Sion onoră cu prezența sa la deschiderea cabinetului de lectură a societății, incurgiând cu cuvêntul seu simpatice la întreprinderea tineră, dăruind pentru bibliotecă mai bine de 200 de cărți. Dl drd teol. Conon Aramescu Donici, protosinzel și profesor din România, sprigină societatea atât cu sfatul seu prudent, cum și cu fapta energică. Drele Cerniavski, Piotrovski, Făgăraș și Grigorovici donară Junimei costume naționale.

Întreprinderile sociale ale societății „Junimea“ și anume balul din Cernăuți și seratele din Dorna, Sucêva și Rădăuți, mulțămită spriginului marinos al publicului român, au fost încoronate de un succes satisfăcător.

Dintre produsele literare ale „Junimii“ enumerăm prelegerea dlui George Popovici: o dare de sêmă asupra poemului „Mêrul“ de I. cav. de Pușcariu și asupra poesiei dlui Eminescu: „Lucêferul“, apoi a dlui Victor Olinescu, poesia: „Romantă“ și a dlui Vicol Lazar despre „Tragedia antică“. Biblioteca constă din 931 de

opuri, eră averea societății din 1539 fl. 31¹/₂ cr. Numarul membrilor e 63.

*

Lunile acestea s'a format in Cernăuți o societate din mai mulți nobili români, spre a zidi drumurile de fer laterale dela gara Hliboței până la Berhomet pe Ceremaș și dela gara Hatna până la Dorna. Societatea acesta a și obținut confirmarea statutelor lor și in de curând au se începă lucrurile de trasare pentru aceste doue linii laterale ale drumului de fer Leov-Cernăuți-Iași.

Inregistrăm acest fapt cu plăcere, vedând la astfel de intreprinderi pe Români, cari până acuma s'au ținut departe de ori ce intreprindere economică și comercială. La timp vom referă despre toate lucrările acestei asociații.

Dionisiu O. Olinescu.

Conferințe literare in Brașov.

— 15/27 novembre.

După petrecerile din august a. c. ținute cu prilegiul adunării generale a „Asociațiunii transilvane” a trebuit se urmeze o paușă, in care publicul nostru de aici se mai resufle o lécă și se-și adune puteri noue pentru intreprinderile următoare. Décă paușă acesta a fost cam mare, nu trebuie se ne ia nimenea in nume de réu, căci pe la noi prin Brașov, când vré cineva se resufle, apoi nu se 'ncurcă cu una, cu doue.

Și ce e drept timpul și natura, ce ne incungiuură, au contribuit și ele fórte mult la prelungirea restimpului de odihnă, despre care e vorba. Mai toate zilele lunilor septembrie și octombrie au fost atât de blânde, încât ar fi fost păcat, decât n'ai fi intrebuintat orele libere pentru vre-o escursiune séu preumblare pe incântătoarele deluri, ce se ridică giur impregiuorul orașului nostru.

Fie-care sciea, că mâne poimâne bêtrâna érnă va acoperi cu vélul seu alb natura inghiătată; fie-care sciea, că mâne poimâne va fi internat pentru Ddeu scie câtă vreme in locuința sa, și prin urmare ce eră mai natural, decât se se folosescă de ocasiunea, ce i se presentă intr'un mod atât de neașteptat!

In sfirșit in zilele din urmă, de și până acum zăpada s'a ferit de noi aprópe cu desévêrșire, totuș recéla, ce a inaintat binișor, ne-a silit se umblăm mai puțin pe afară și se ne gândim mai serios la ocupațiunile obicnuite. Ințeleg ocupațiunile mai generale, căci in cele private, de! nu ne dă mâna se ținem vacanții tocmai așa de mari.

Acum probele de cântări pentru convenirile colegiale au început a se ținé mai cu din adinsul, membri Reuniunii de gimnastică dau mai regulat prin sala de exerciții, casina este destul de bine cercetată, familiile comunică mai des între sine și peste tot ómenii — ințeleg ómenii de societate, eră nu urșii, cari sânt deprinși a dormi cu lunile in visuinile lor — încep a se cugetă, cum se-și intrebuinteze mai bine orele libere in restimpul zăpedei și al gerului.

Ca oraș mai mult comercial, Brașovul nu este pré bogat in petreceri sociale (bine ințeles, in ceea ce priveșce poporațiunea românescă). Vre-o câteva baluri și conveniri colegiale; doue, trei serate familiare, etc. de bună sémă sânt cu totul tot pré puțin pentru o societate așa de numerosă. Teatrul nemțesc, pe care-l cercetéză regulat câteva familii de-ale noastre in lipsa celui românesc, nu-l mai pun in socotelă, de óre-ce nu se ținé de petrecerile naționale.

Și anume femeile au a suferi din cauza acesta

mai mult, de óre-ce bărbații tot se mai pot mângăia mai cu casina, mai cu cafeneua, mai cu intêlniri la câte, un păhar de vin séu de bere^e etc.

Drept aceea nu gășim decât laude pentru acele dame, care au aflat de bine a invită pe membri corpului profesoral dela școálele medii române de aici, ca in decursul postului Crăciunului și al Pașcelor se arangeze niște *intruniri literare*, care pe lângă petrecere se contribue la inmulțirea cunoscințelor pe terenul literaturii și al sciinței. Acesta invitare a fost primită in modul cel mai prevenitor din partea corpului profesoral, care și mai inainte de acesta cu vre-o câțva ani deschisese o serie de prelegeri publice (intreruptă din deosebite impregiuări), și astfel primul ciclu din *seratele*, despre care e vorba, se va puté incepe deja joi in 17/29 nov. Ciclul prim va avé de scop familiarizarea damelor nóstre cu deosebitele ramuri de literatură (lit. populară, poesia epică, lirică, satirică și dramatică, mai departe novelă, roman etc.), precum și cu deosebite noțiuni din sciința modernă. In séra dintéiu, care va fi deschisă de dl director Stefan Iosif, va tractă dl profesor I. C. Panțu despre insemnătatea literaturii populare române, eră dl L. Nastasi un capitol din fisică și anume despre aer.

Nu me indoiesc, că aceste serate literare vor fi cercetate de un numer de dame și domnișóre cât se pôte de mare, și că folosul, ce-l vor aduce ele, nu va fi de desprețuit.

Décă onorabilele cetitóre și onor. cetitori ai „Familiei” imi vor da voie a le mai împărtăși din când in când câte ceva din „orașul corónei”. voi reveni cu plăcere atât asupra acestor intruniri, cât și asupra tuturor momentelor mai de căpétenie din viața Brașovenă.

Nemo.

Studentii români la Roma.

Bucuresci 13/25 nov. 1883.

Amice redactor,

De pe țermii clasici ai Tibrului ne vine o scire imbucurătoare. Sigur că tot Românul simte o adevérată mândrie când unul din frații sei câștigă 'n țeri străine vr'o isbândă, fie ea pe ori-ce tărâm, me grăbesc a o 'mpărtăși cetitorilor.

In fie-care an la Roma, când sosesc vremea esamenelor colegielor teologice, se dá in desbaterea elevilor tese a căror disputațiuni se petrec in preșența supremului pontifice, ađi Papa Leon XIII, care de multe ori pune și el unele cestiuni.

Pentru acest fel de duel teologic se aleg patru din cei mai de frunte elevi, dintre cari doi *defendentes* și doi *arguentes* ai tesei.

Tesa pusă est-timp in discuțiune a fost: „De operationibus divinis circa creaturas”. Intre susținători erau un Canadian și un Germân, elevi ai colegiului urban pontifical, ér între combatenți, tinêrul Dimitrie Radu. „Romanus Transylvaniensis”. — după cum e trecut in lista disputanților, — elev al colegiului greco-rutean și un Spaniol.

Acești din urmă au combătut atât de bine argumentele adversarilor lor, in cât Pontificele, pe deplin mulțămit, oferi fie-căruiă câte o medalie de aur.

Acest triumf al tinêrului teolog Dimitrie Radu, nu pôte de cât se ne facă a ne fâli de tinerii noștri studenți in străinătate cari, prin succesele ce obțin, fac ca numele de Român se se pună in vedă și se fie pronunțiat cu admirațiune pretutindenii atragând și-asupra lor, și-asupra țerii ce i-a vedut născându-se atențiunea și stima tuturor.

Cât despre meritele studenților teologi români în genere, — la Roma, — în scrisoarea care ne-aduce scirea de mai sus și pe care dl Titu Maiorescu, primitivul ei, mi-a făcut plăcerea și onoarea d'a mi-o incredință, găsesc următoarele rënduri caracteristice, scrise de un distins bărbat al cărui interes pentru tot ce privește pe Românii de pretutindeni e indestul de cunoscut :

„În colegiul unit de aici, (Roma), elevii români sânt renumiți prin inteligența, aplicațiunea și instrucțiunea lor. Sânt totdeauna cei de nteiu la învățatură, dic directorii colegiului; însă n'au devoțiune de loc, de loc.

„Așă sânt feciorii de Român! Ei se cred trâmșiși la Roma nu ca să devie ceva mai creștini séu catolici, ci ca să devie și mai Români. Le e mintea tot la istoria Romanilor și la literatura latină“.

Și pentru asta nu putem face alt de cât să-i felicităm din inimă.

Primesce o stringere de mână frațescă!

A. C. Șor.

I n t ă l n i r e a.

— Veđi ilustrațiunea de pe pagina 565. —

Giovani a mai vęđut pe Marietta. La serbarea pescarilor a jucat cu ea un „fandango“. De atunci n'a mai vęđut-o pân'acuma. Și acuma numai din întemplare conveniră pe pod.

Tinęrul pescar, cum o zări, scóse din gură pipa. Ea își bągă ochii 'n pămęnt. Și astfel, negrăind nici un cuvęnt, steteră câteva mominte.

Dar apoi amorul le deschise gura. Sę nu-i tulburăm!

I. H.

Literatura si arte.

Statua Lazar. Sculptorul Georgescu din Bucuresci este aprópe să termine schița în mărime naturală a statuei profesorului George Lazăr. „Gaz. de Roumanie“ spune, că artistul a introdus câteva modificări mici, bine reușite, la proiectul primitiv ce a fost espus astă primă-veră în salonul dela Stavropoleos din Bucuresci. Lazăr e represintat în picioare, avęnd atitudinea unui profesor care-și face cursul; în mâna stângă ține o carte deschisă și cu cea dreaptă întórcóe o fóie. Mișcarea mânei e fórte naturală. Capul profesorului este prę frumos și bine modelat, privirea lui este energică și cugetătoare tot d'odată. Modelul de care s'a servit artistul ca să reproducă trăsurile feței regeneratorului limbei române, este un nepot al lui, care trăiesce în Transilvania și care, după spusa persónelor ce au cunoscut pe Lazăr, i sēmęnă fórte mult. După ce schița va fi terminată și aprobată de comitetul statuei lui Lazăr, ea va rămâne ca model difinitiv și va fi reproducută în marmoră, de doue ori mărimea naturală. Dl Georgescu va executa statua în Bucuresci, ęr nu în Italia cum avea de gând la început. Acesta lucrare va mări reputația junelui artist român.

Bustul lui Bolintinean. Regretatul nostru poet Dimitrie Bolintinean a deșteptat în stimătorii sei ideia d'a-i face bustul, decă deocamdată nu i se póte face statua. Comitetul de inițiativă pentru crearea acestui bust face cunoscut în ȓiarele din Bucuresci, că numitul bust este deja modelat în pămęnt de dl sculptor Georgescu și că spre a se cumpără materialul necesariu efectuării difinitive, nu mai lipsesc decăt — paralele. Aceste sânt a se trimite la administrațiunea Societății „Literaturul“, strada Știrbei-vodă nr. 50 în Bucuresci.

Dșóra Agata Bârsescu, artistă dramatică română, care ș-a făcut studiile în conservatoriul teatral din Viena, în sęptemána trecută a debutat cu mare succes în „Burgtheater“. Înregistrând cu bucurie această scire, ne exprimăm adâncea noastră părere de rău, că nu putem vedé angagiată pe juna artistă pentru teatrul Național din Bucuresci. Este dureros, că câte talente teatrale avem, mai tóte sânt silite a peregrinã în străinătate, ęr acasă arta română îmbracă doliu.

Dșóra Carlotta Leria a reportat un mare succes în teatrul operei dela Nizza, unde este angagiată pentru stagiunea de ęrna curentă. ȓiarele din localitate scriu cu entusiasm despre debutul artistei române. Óre pętrunde-vor aceste aplause la auđul direcțiunii teatrale din Bucuresci?! Căci este curios, că de și avem artiste escelente, acele nu se angagéză la teatrul Național, ci sânt silite a se esilã în străinătate.

Călındare. „Călındarul“, edat de tipografia diecesei aradane, a apărut, conținęnd, afară de partea călındaristică, șematismul mitropoliei gr. or. române, tęrgurile de țeră, și o narațiune „Legea este cum o fac domnii“ séu „Fântána banilor. Prețul 30 cr. — Călındarul bucovinean al Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina a apărut și pentru anul viitor, redigiat de dl Calistrat Coca, secretariul Societății. Mișcarea literarã a Românilor din Búcovina s'a redus la acest călındar. Sperăm dar că cel puțin acesta va fi spriginit. Prețul unui esemplar e 60 cr. Călındarul, afară de părțile calıdaristice, conține și un almanach, în care, vedem publicându-se lucrări de dnii C. Morariu, S. Fl. Marian, și alte scrieri nesubsēmuate.

Diar nou. „Albina“ se numesce o fóie literarã și științifică redigiată de dnii Nicolae Miculescu și Ștefan Bodiu, care a apărut la Tórnau-Severin, prinșind a ęși de doue ori pe lună.

C ę n o u ?

Sciri personale. Dl A. O. Odobescu, distinsul nostru scriitor și archeolog, care ocupă ađi sarcina de secretar general al legațiunii diplomatice romane la Paris, fu numit de guvernul frances oficier al instrucțiunii publice, acordându-i dreptul de a purtã la pept decorația de aur numită „Palme academice“. — Dl dr. Ioan Mihaly a cetit în a doua ședință a reuniunii archeologice din Marămureș un studiu al seu intitulat : „Marămureș în timpul preistoric“. — Dl dr. Iacob Maior, tinęrul medic din Mehadia, la 29 octombore fu ales medic comunal în Lugoș în locul regretatului dr. Iosif Miescu, cu 334 voturi contra 312, pe cari le-a obținut jidanul dr. Hugo Berger; deci lupta a fost mare. — Dl dr. Ludovic Meheș fu ales medic la Mehadia, în locul dlui dr. Iacob Maior, ales la Lugoș. — Dl V. D. Păun, profesor la gimnasiul Cantemir din Bucuresci, a și plecat în Germânia, spre a ajutã în studiul limbei române pe principii Leopold și Carol.

Hymen. Dl George Șerban, avocat în Caransebeș, carele pân'acuma a fost vice-fișc comitatens în Bečherec, în dumineca trecută, la 13/25 nov. ș-a serbat cununia cu dșóra Aurelia Janculescu, fiica dlui Iulian Janculescu, director al cassei de economii din Lugoș și bărbat binecunoscut pe terenul național și bisericesc. Óșpeții, cea mai mare parte rudele noilor căsătoriți, au format o frumósă cunună din societatea română mai alesă. Funcțiunea de nuni fu indeplinită de cătră unchiul mirelui dl Vincențiu Bogdan, fost deputat dieci și actualminte avocat în St. Nicolae mare din Tórnau și de cătră unchiul miresei dl dr. Petru Stoicaru mare, fost deputat din Zombor. La cununie biserica ș-a umpliat de public român și străin, la care probitatea caracterului socrului mic a aredicat la mare

vață pe acesta. O mesă splendidă și apoi dansul tinereții a făcut să rămână plăcut suvenir acesta nuntă pentru toți câți au luat parte. Damele de față au fost: Dăminele: Bogdan, Șerban (Folea), Iulia Șerban (Ciadnad), Emilia Halic (St. Nicolau-mare), Livia Vuia (Arad). Din Lugos au fost dăminele: Hațeg, Martinescu, Dogariu, Peștean, Bredicean, Demeter, Brnesa Bruckenthal, Bagi. Domnișorele: Maria și Elena Șerban (Ciadnad), Stancovici (Caransebeș); din Lugos: Sofia Martinescu, Catina Peștean, Ianca Cermeli, Clementina Bagi, Emilia Nicolici. — *Dl dr. Dimitrie Selcelean*, avocat în Caransebeș, la 13/25 novembre s'a cununat în Cella comitatului Caraș-Severin cu domnișora Maria Ianculescu, fiica preotului gr. oi. din Juresci. — *Dl Ioan Habor*, teolog absolut al dieceșii lugoșane, la 10/22 novembre ș-a incredințat de soție pe domnișora Iuliana Pop, nepoța Rds. D. canonic Petru Pop din Lugos. — *Dl August Teochar*, comerciant în Beiuș, s'a logodit cu dșora Adelina Andrași, nepoța comerciantului Paul Marcovici din Tinca. — *Dl Vasiliu Dengel* și dșora Șarlota Baritiu la 13/25 își serbară cununia în Mică-Sasa; ospetul se ținu în casa dlui A. Neagoe, proprietar în localitate

Reuniunea femeilor române din Brașov a ținut adunarea sa generală la 7/19 novembre. S'a raportat, că reuniunea a subvenționat și în anul acesta școala de fete din Brașov cu 800 fl., cea din Blaș cu 400 fl., cea din Sibiu cu 300 fl., cea din Câmpeni cu 50 fl. Fetele lipsite de mijloace s'au proveșut cu materialul necesariu pentru lucru de mână. Reuniunea are 83 membre; fondul ei, administrat prin dna casieresă Agnes Dușoi, se urcă la 38,744 fl. 28 cr.

Societatea română de cântări și muzică din Caransebeș arangia cu concursul dlui I. Scherff sâmbetă în 12/24 novembre în sala mare dela „Pomul verde” producțiune ordinară constatătoare din 1) Dumitrescu: Mers ostășesc; 2) A. Braun: Cu dor; 3) G. Dima: a) Codrul verde, b) Sequidilla; 4) Cavadia: c) Dor de resbunare, cântece, cântate de Nicolae Popovici, acomp. de dl I. Scherff; 5) Alesandrescu: Tata-rul; 6) Humpel: Diua triumfală; 7) G. Dima: Fântâna cu trei isvóre, quartet duplu micșt; 8) Flechtenmacher: Tata moș pentru solo, chor și piano. După producțiune urmă joc.

Societatea „România Jună” a tinereții române din Viena ni-a trimis raportul seu anual pe anul dela 1 octombrie 1882 până în 30 septembrie 1883. Din aceasta scótem următóarele date: Conducerea Societății. a) Comitetul: În semestrul I. Stud. med. Iuliu T. Mera, president; stud. filos. Septimiu S. Albini, vice-president; stud. med. Alesandru Popa, secretar; stud. techn. Barbu C. Țapirdea, secretar; stud. techn. Iuliu Moišil, cassar; stud. med. Gavril Dobrean, controlor; stud. med. Aurel Grigorovici, bibliotecar; stud. med. Alesandru Tuducescu, econom. În semestrul II. Stud. med. Iuliu T. Mera, president; stud. med. Mihaiu Vișnevschi, vice-president; stud. filos. Silvestru Moldovan, secretar; stud. med. Dimitrie Puhaci, secretar; stud. techn. Iuliu Moišil, cassar; stud. med. Gavril Dobrean, controlor; stud. med. Aurel Grigorovici, bibliotecar; stud. silv. Simon Pop, econom. b) Comisia literară: Stud. techn. Aureliu Cupșa, stud. med. Alesandru Pop, stud. med. Grigorie Onciul, stud. silv. Simion Pop, stud. filos. Vasile L. Goldiș. c) Comisia revedětóre: În semestrul I. Stud. med. Mihaiu Vișnevschi, stud. med. Pompei German, stud. techn. Corneliu Roman. În semestrul II. Drd med. Emiliu Codru Drăgușanul, drd med. Victor Mihailaș,

stud. med. Andrei P. Monda. Intreprinderea de frunte în anul trecut a Societății a fost edarea almanacului, care a produs un vinit curat de 2155 fl. 24 cr. și astfel Societatea a scăpat din perplexitatea financiară, în care se află în timpul din urmă. Biblioteca s'a înmulțit cu 107 opuri în 81 volume și 33 broșuri; în cabinetul de lectură s'au aflat 50 de diare. Societatea a avut 43 de membrii onorari, 18 fundatori, 32 emeritați și 3 binefăcători, 40 ordinari, 1 estraordinar. A ținut 14 ședințe ordinare și 3 estraordinare, în cari s'au cetit operate și critice. Biblioteca, cu sporul indicat mai sus, s'a urcat la 1204 opuri în 798 volume și 635 broșuri. Averele Societății: fondul disponibil 1959 fl. 86 cr., fondul neatacabil 6149 fl. 95 cr., la olaltă 8109 fl., materialii 147 fl. 99 cr., esemplare din almanac în preț de 386 fl., de incasat pentru esemplare vëndute 518 fl. Averele totală este 9661 fl. 80 cr.

Românii din Serbia sânt tratați foarte vitreg din partea guvernului sêrb. Deci în sêptemănilor trecute se resculară. Acesta fu „revoluția din Serbia”, despre care diarele politice scriseră dițele aceste. Așa numita Craina, compusă din districtele Negotin, Zaicar și Cnăievaț, este locuită în cea mai mare parte de români. Românul din Serbia nu voescă să se scia de cultura în limba sêrbescă. Cu cât mai mult este apăsă, cu cât mai multe încercări se fac spre a-l serbisă, cu atât mai mult uredă tot ce e sêrbesc.

În **Baia mare** se înființază o bibliotecă de studii române pentru studenții români dela acel gimnasiu. Spre acest scop a intrat pân'acuma la dl profesor de limba română la acel gimnasiu, Gavril Szabó, 83 fl. Din acesta sumă 45 fl. 30 cr. s'au întrebunțat pentru cumpărare de cărți. Facem apel și noi la toți românii bine simțitori, și în deosebi cătră bărbații noștri zeloși din acele părți, să spriginescă acesta întreprindere menită a înaintă cultura națională, paladiul esistenței noastre!

Procesul Spanga și soții s'a desbătut în sêptemăna trecută la forul de apel din Budapesta. Sentința de mörte în contra lui Spanga și Pitely fu întărită; ér pedepsă cu mörte a lui Berecz se schimbă în închisóre de 15 ani.

Sciri bucureșcene. *Facultatea de medicină din Iași* döră se va desființa, căci comisiunea bugetară a făcut propunerea în înțelesul acesta, sub cuvântul că ea n'ar fi frecventată d'un numer de ajuns de studenți. — *La Ateneu*, în ședința plenară a membrilor în 3/15 novembre, s'a discutat cesiunea clădirii bibliotecii și a edificiului Ateneului; dl Esarcu a citit în acesta privință un lung raport. — *Dl Const. Baicoian*, architect, după ce a studiat la școala politehnică din Zürich și s'a perfecționat în școala de bele-arte din Paris, unde ș-a terminat cu succes studiile, s'a întors la Bucuresci.

Călindarul sêptemănei.

Diua sept.	st. n.		Numele sântilor și sêrbătorile.	Sórele resare	Sórele apunș
	st. v.	st. n.			
Duminecă	20	2	Păr. Grigoriu	7 17	4 22
Luni	21	3	(†) Intr. în Bis.	7 18	4 22
Mărți	22	4	Ap. Philimon	7 19	4 22
Mercuri	23	5	Păr. Amflohie	7 20	4 22
Joi	24	6	P. Clim. al Romei	7 21	4 22
Vineri	25	7	Mart. Ecaterina	7 22	4 22
Sâmbetă	26	8	Păr. Alipiu	7 23	4 22

Proprietar, redactor respundător și editor: **IOSIF VULCAN.**

Cu tipariul lui Eugeniu Hollósy în Oradea-mare. Strada principală.